

Богун М.О. Українська політика: закони Мерфі/ М.О.Богун, М.Б.Столяр // Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика в сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти. Матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 грудня 2019 р.). – Канада, Монреаль: СРМ «ASF», 2019. С. 17 – 20.

Філософія / Соціальна та політична філософія

Столяр М.Б.

професор, д. філос. наук, завідувач кафедри філософії та культурології

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Україна, м. Чернігів

Богун М.О.,

к. філос. наук, доцент кафедри права, філософії та політології Національного

університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Україна, м. Чернігів

Українська політика: закони Мерфі

С. 17

Відомо, що доба Модерн відкрила оптику позитивних якісних змін і подивилася на історичне буття крізь призму концептів розвитку та прогресу. Що ж до сучасності, то люди все більше схиляються до бачення негативного боку цивілізаційних процесів та апокаліптичного відчуття реальності. І відносно новий термін «закон Мерфі» певним чином відповідає такій ситуації, що і спонукає використовувати його в науковому контексті.

У 1949 р. на одній з баз ВВС у США аналізувалися технічні причини аварій. Інженер Е. Мерфі тоді пошуткував: ««Якщо щось можна зробити неправильно, ця людина так і зробить!» [1]. Відтоді неполадки ірраціонального походження було названо на честь дотепного інженера. Пізніше термін «закон Мерфі» став широко використовуватися. Згадали старий аналог цього вислову – закон бутерброду, з'явилося багато висловів, що ілюстрували дію закону Мерфі у різних сферах. Наприклад, «сусідня черга завжди просувається швидше» [Там само]; якщо ви можете чудово обійтися без якогось співробітника, його неможливо звільнити з багатьох «вагомих причин», а якщо у вашому відділі є

дуже цінний працівник, то в разі скорочення, його звільнять першим; якщо ви підготували купу

С. 18

документів висотою з Ейфелеву вежу для перевіряючих органів, будьте впевнені, що у вас вимагатимуть невідомий вам документ (це формулювання належать одному з авторів тез – М. Столяр).

В українські політиці є вираз, який можна назвати вітчизняним варіантом закону Мерфі: «Хотіли як краще, а вийшло, як завжди». У цій фразі фіксується якась підступна закономірність нашого існування: серед усіх можливостей розвитку політичних подій, як правило, реалізується або погана або найгірша.

Величезна кількість людей в Україні не ходить на президентські вибори, аргументуючи це тим, що незалежно від особи президента та його дій зробити нічого позитивного не можна. На тлі такої зневіри особливо ефективною є спроба деяких політиків дати людям *надію*. *Віртуальна надія у цій ситуації виявляється ціннішою за реальні позитивні зміни*. У цьому зв'язку ми називаємо закон Мерфі, що фіксує парадоксальний зв'язок безнадії і сподівань: *чим менше підстав сподіватися на краще, тим скоріше люди повірять тим, хто дасть їм надію на кардинальне і швидке поліпшення ситуації*. З цього положення випливає ще одна закономірність: чергову надію можна буде викликати лише кардинальною радикалізацією політичних обіцянок. Щодо межі радикалізації теж є закон Мерфі: в цьому процесі сповзання не існує ніякої межі. Єдине, що певним чином убезпечує наше суспільство від занадто радикальних проєктів, – це соціально-культурний *імунітет* відносно більшості тоталітарних практик (анонімок, доносів, павликів морозових тощо), – імунітет, який мають деякі громадяни України, які жили за часів радянського ладу і сформували негативне відношення до тоталітарних практик у всіх різновидах. Проте треба зазначити, що імунітету відносно такої тоталітарної практики як експропріації власності в суспільстві практично не існує. *Архетип Робін Гуду* є енергетично значно сильнішим. І це дуже небезпечно в умовах тотального зубожіння і викликаного цим озлоблення людей.

*Основне протиріччя політичної свідомості пересічних українців ми б сформулювали наступним чином: з одного боку люди прагнуть кардинальних позитивних змін, а з іншого – дуже обережно і навіть недовірливо ставляться до реформ, які проводить влада (медичних, освітніх, земельних тощо). Для пересічної людини будь-яка реформа реалізує таку закономірність Мерфі: *краще стане тим, кому і так добре, а усім іншим стане ще гірше.**

Механізм змін здійснюється, як і в радянські часи, 1) «згори донизу»; 2) в наказовому порядку і 3) зразу ж в масштабі усієї країни. Що таке науково прорахована поетапність змін, які спочатку випробовуються в певному регіоні, а потім (в разі успішності) запозичуються іншими – такі практики практично відсутні. Також за тією ж традицією не існує можливість для виконавців «на місцях» висловлювати критичні зауваження

С. 19

відносно певних недоліків реформи. Вони мають «право» лише *звітувати про успіхи*, якщо не хочуть позбавитися своїх «місць». Тобто моніторинг того, що реально відбувається, владу не дуже й цікавить (яскравим прикладом є медична реформа).

Недовіра до реформаторської діяльності має у своїй основі не тільки старі, радянські стереотипи, але й нові закономірності Мерфі, що впливають з історичного досвіду, який закріпив у свідомості українських громадян думку, що усі «реформи» не мають на меті покращення життя пересічних людей, а проводяться або з вимог МВФ, або в інтересах олігархів. Відтак усе «нове» виявляється настільки ж ірраціональним з точки зору суспільної корисності, наскільки раціональним в площині інтересів конкретних людей та груп.

Жодного разу в історії України зміст певної реформи не набував статусу публічної інформації, яка б на певний час ставала предметом дискусії не пересічних пенсіонерів чи агресивно налаштованих радикалів, а професіоналів у конкретній сфері. Останні повинні виявляти одноразово і позитивні, і негативні наслідки реформи, порівнювати, чого більше, і в разі виявлення

«позитивного сальдо», прорахувати, як звести до певного мінімуму негативні фактори. Також вони мають брати на себе відповідальність за свої висновки.

На заваді такої політики стоїть «принцип партійності», який, нажаль, продовжує існувати і визначати собою життя країни. Якщо одна партія називає тільки позитивні наслідки певних дій, то інша бачить тільки негативні. І перша, і друга точки зору є ідеологічними, а не науковими. Вони не відображають реальність у її численних протиріччях. Реальність не може бути тільки «білою» або «чорною». Вона є амбівалентною. Тобто в ній є і позиви, і негативні моменти. Розібратися, «що до чого» в *ідеологізованому інформаційному полі* просто неможливо, тому що більша частина інформації взагалі відсутня.

І ще один закон Мерфі, який визначається конкурентними відносинами з іншими країнами в контексті геополітичного протистояння усіх проти усіх: саме в ситуації певної стабілізації економічного життя та появи хоч маленьких сподівань на зростання економіки, включаються невідомі нам сили, що дестабілізують ситуацію, і все летить, як кажуть в народі, «під три чорти». При цьому центральна тенденція в дії усіх закономірностей Мерфі має олігархічний вектор: право на навчання, роботу, здоров'я та навіть життя має той, який здатний за все це платити великі кошти. І ця закономірність діє на тлі жахливої асиметрії необхідності витрат і можливостей щось заробити.

Втішати може те, що реальність нашого життя є амбівалентною, і поряд з *політичною ентропією* в ньому діють протилежні закони і принципи. Особливість відповідних закономірностей полягає в тому, що з часом будь

С. 20

яке нововведення (навіть негативне) втрачає частину первинного негативу. Люди до нього пристосовуються. В жорстоких власників виростають спадкоємці з більш гуманними поглядами. Негативі практики потроху змінюються або люди навчаються їх обходити чи ігнорувати. Подібно до піщинки, що потрапила у раковину моллюска, з джерела стресу вона перетворюється якщо не на щось прекрасне, то хоча б втрачає частину своїх

небезпечних якостей. Просто не треба кожного разу починати «з нуля» на кшталт «ми наш, ми новий світ збудуємо»...

Література

1. Закон Мерфі. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. Електронний ресурс. –
Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD_%